

Herman heeft dementie en wil euthanasie, maar die wordt geweigerd

DS

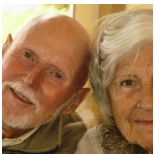
© Maud de Vries

Herman is de oudste en ook de nieuwste vriend van Daan Heerma van Voss. Hij is weduwnaar, heeft alzheimer en wil euthanasie. Maar Herman mag niet sterven. “Hoe meet je iemands wilsbekwaamheid als hij geen volzinnen meer kan uitspreken?”

Daan Heerma van Voss

Zaterdag 2 maart 2024 om 03:00

Ik weet niet wat ik ga aantreffen. Ik weet niet wat gepaster is, verjaardagstaart of rouwcake. Het is Hermans tachtigste verjaardag, de dag waarop hij – dat kondigt hij al maanden aan – uit het leven zou stappen, door de Amstel in te lopen en zich te verdrinken. Samen met mijn beste vriend Joep rijd ik naar Amstelveen, waar Herman al bijna twintig jaar woont, in een ruime flat die hij eigenlijk niet kan betalen. Vroeger woonde hij hier met zijn grote liefde Karin, die hij kende van de academie, zij was schilder (en het mooiste meisje van de klas) en hij grafisch ontwerper. Karin overleed in september 2022 aan een hartkwaal. Herman had beloofd dat hij haar zou verzorgen, maar dat lukte hem niet. Ook hij was ziek. Alzheimer. Karin viel, raakte in een coma en overleed. Herman zegt regelmatig dat hij naar Karin toe wil, dat hij weer samen wil zijn.

Lees ook

[66 jaar samen en hand in hand gestorven >](#)

Elke dag gaat Herman achteruit, elke dag is hij minder zichzelf. Over een paar weken zal Herman niet meer weten wie ik ben, deze vriend-op-de-valreep genaamd Daan. Maar ik zal onthouden dat Herman me heeft geleerd hoe ingewikkeld afscheid nemen is. Hoe moeilijk het is om los te laten, en hoe onmogelijk het is om alles bij hetzelfde te houden. Hoe moeilijk het is om de juiste hulp te krijgen, hoe onmogelijk het is om iemand te helpen die niet langer als wilsbekwaam wordt gezien.

Het is nu drie maanden geleden dat ik Herman leerde kennen, en sindsdien heb ik hem elke week minimaal één keer gezien. Herman is tegelijk mijn oudste en mijn nieuwste vriend. Mijn oudste omdat hij vandaag tachtig is geworden, mijn nieuwste omdat hij de recentste aanwinst is. Ik ken Herman via Joep. Joep wilde dat ik deel werd van zijn missie. Missie Herman Wil Dood.

Klein sterven

Elke zondag gaan we uit eten, Joep en zijn vrouw Esther, Herman, Isi en ik. Isi is een vriendin van mij, zij werd eveneens ingeschakeld door Joep, vanwege haar ervaring als zorgcoach. Gevierden vormen we een schil om Herman heen, die hem beschermt en voor hem zorgt, terwijl hij zich klaarmaakt voor zijn laatste weken. We bespreken de laatste stand van zaken, of Herman nog steeds dood wil, en hoe dan, net zolang tot hij zijn

vinger heft en zegt: “Genoeg.” Het restaurant heeft een speciale menukaart voor ons laten maken. Op de kaart staat twintig keer hetzelfde toetje: ananasijs. Hermans lievelings.

DS

Het restaurant waar Herman gaat eten, heeft een speciale menukaart voor hem laten maken. Op de kaart staat twintig keer hetzelfde toetje: ananasijs, Hermans lievelings. — © rr

heeft hem door een crisis geholpen, nu doet Joep hetzelfde voor Herman – de missie is voor Joep van groot belang. Hij wil iets bewijzen, iets wat groter is dan Herman of hijzelf. Volgens mij wil hij bewijzen dat een groot iemand niet klein mag sterven.

Harde wereld

Begin december was Joep toevallig in de buurt van Hermans huis. Even aanbellen. Joep trof een verwarde, eenzame, verwaarloosde man aan, die geen idee had dat hij aan een ziekte leed. Er was niemand die voor Herman zorgde, alleen de thuiszorg kwam periodiek langs. Hij bleek onlangs verdwaald te zijn in het winkelcentrum, en in zijn broek te hebben geplast. Maar zijn huishouden verraadde geen enkele wazigheid van geest: in de kast stonden de kopjes in formatie, de kleren voor de volgende dag lagen al klaar. Hij was geen gevaar voor anderen, niet voor zichzelf, en zijn eenzaamheid was onder de radar van de instanties gebleven.

Herman staat niet op zichzelf. Bekijk je de cijfers, dan zie je dat in elke (élke) Nederlandse gemeente het percentage van mensen boven de 65 die te kampen hebben met eenzaamheid ongeveer 50 procent bedraagt. Herman vertelde Joep hoe alleen hij was, dat hij vreesde zichzelf kwijt te raken, dat hij dood wilde. Joep kon het niet over zijn hart krijgen om deze man te laten verkommeren. Hij belde rond, maar niemand wilde Herman helpen. Naar eigen zeggen was Herman vroeger “hard”. Hij kwam uit een gezin met tien kinderen, was de op twee na jongste. Het was knokken. Vrienden heeft Herman nauwelijks nog; ze zijn geëmigreerd of dood of ze zijn geen vrienden meer. Met zijn eigen familie én die van Karin is hij gebrouilleerd. Hoewel Karin zijn grote liefde was, heeft Herman niet één keer gezegd dat hij van haar hield. De wereld is hard voor harde mensen. Niemand anders bekommert zich om het lot van deze oude, steeds vergeetachtiger wordende, ooit zo trotse man.

Lees ook

Column Maj Vandergeten | “In het woonzorgcentrum wachten we op de soep, niet op de dood” >

Joep ontfermde zich over Herman, zoals Herman zich ooit over hem had ontfermd. Hij nam Herman mee naar de huisarts, waar bleek dat Herman was gediagnosticeerd met alzheimer. Joep overlegde met Hermans

enige overgebleven vriend, die in Frankrijk woonde. Die vriend raadde euthanasie aan in plaats van zelfmoord. Herman was enthousiast. Zo wilde hij gaan, in zijn eigen bed, met een paar mensen erbij. Hij wilde niet naar een verzorgingstehuis, wat Joep goed begreep – zowel Joeps oom als zijn moeder was geëindigd in zo'n tehuis, platgespoten met kalmeringsmiddelen, geen schim meer van zichzelf, dagelijks keken ze uren naar *Bambi* op de gemeenschappelijke televisie, en toen het einde naderde, werden ze wanhopig zonder dat te kunnen uiten. “Dat nooit”, zei Herman. “De hel.”

Joep bezocht Herman elke dag. Hij deed een airtag bij Herman in zijn zak, zodat hij hem kon oppikken als hij weer eens rondwaalde. Hij nam zijn huishouding over, daar was Herman niet meer toe in staat. Herman bleek geen testament te hebben, geen uitvaartverzekering, en ook geen geld. Ooit was Herman vermogend geweest; hij had zijn huis aan het Vondelpark goed verkocht. Maar na een jarenlange wereldreis met Karin was het fortuin opgedroogd. Alleen had Herman dat niet door; zijn door alzheimer toegetakelde brein bleef hem wijsmaken dat hij veel geld had. Dat zei hij ook, tegen de huisarts, de thuiszorg.

Dat werd een groot probleem toen Herman Joep benoemde als zijn erfgenaam. (Herman wilde niet dat de familieleden met wie hij ruzie had iets zouden erven.) De instanties vertrouwden Joep niet meer: hij was uit het niets opgedoken, vertolkte Hermans euthanasiewens én zou Hermans (onbestaande) fortuin erven. We waren in een doolhof terechtgekomen en niemand stak ons een helpende hand toe. Herman kon zelf niet goed uitleggen waarom hij dood wilde. Alleen als je hem gesloten vragen stelde, was hij nog altijd erg duidelijk – het was tijd, hij wilde naar Karin, hij was zichzelf niet meer. Maar hoe meet je iemands wilsbekwaamheid als hij geen volzinnen meer kan uitspreken? Als we de euthanasie niet voor 12 februari geregeld hadden, zou hij het zelf doen, bleef hij zeggen.

Willoos

De Scen-arts (Steun en Consultatie bij Euthanasie in Nederland) vond dat Herman niet aan de criteria voor euthanasie voldeed. Hij kreeg er geen hoogte van of Herman ondraaglijk leed. Hij had Herman gevraagd: wat is lijden voor jou? Herman had geen antwoord op die vraag. (De meeste filosofen zouden dat ook niet hebben, maar goed.) De arts vond Herman niet wilsbekwaam. Ondertussen kwam de datum steeds dichterbij. We hadden het op ons genomen om Herman te begeleiden naar zijn eigenhandig gekozen einde. Maar de instanties bleven ons tegenwerken. De thuiszorg, een Peruaan genaamd Carlos, praatte vaak op Herman in. Carlos, een katholiek, vond niet dat Herman dood mocht. Op een dag zei Carlos: “Volgens mij bestaat de dood niet.” “Als de dood niet bestaat, wat is je probleem dan?”, antwoordde ik.

Joep en ik mompelden over clandestiene manieren om Herman te helpen. Elke week werden we wanhopiger. Maar we zetten niet door. Wat gaf ons het recht om die laatste stap voor hem te zetten?

Lees ook

Euthanasie als een normale zorghandeling: de eerste stap is gedaan >

Het medisch-juridische systeem heeft geen antwoord op de vraag hoe om te gaan met mensen met dementie die dood willen. Alleen als je vroeg gediagnosticeerd bent, vervolgens periodieke verklaringen ondertekent dat je inderdaad euthanasie wilt ondergaan, en dan op het juiste moment aangeeft wanneer het zover is, kun je de vele juridische obstakels ontwijken. “Vrijwel geen arts helpt je dood te gaan als je niet meer begrijpt wat doodgaan is”, schreef journalist Henk Blanken in 2019 in *Beginnen over het einde*, zijn boek over euthanasie bij dementie. Als dokter kun je beter wachten en wachten en wachten, net zolang tot de patiënt willoos is geworden. Zo kun je er nooit van beticht worden dat je een fout hebt gemaakt. De fout die je in plaats daarvan maakt door hem te laten leven, die komt in geen wetboek voor. Binnen het systeem zijn er altijd mensen, verplegers en zorgmedewerkers die proberen te helpen, maar ze hebben weinig speelruimte, en raken snel geïntimideerd door de belangen.

Vervaagd

“Dag Herman”, zeg ik bij binnenkomst. Hij zwaait hartelijk, hij herkent me nog. Hij heeft een chic gestreept overhemd aan en een colbertje. Mijn contact met Herman laat zich moeilijk beschrijven. Het ging meestal woordloos. Soms voelde ik haast wat hij had willen vertellen als hij zijn taal nog tot zijn beschikking had gehad – hij zou vertellen over zijn leven, en me van advies voorzien. Eén keer zei hij: “We kijken, en dat is de ontmoeting.” Zo is het ook telkens geweest, we ontmoetten elkaar via de blik. Zijn waterige ogen, nu eens baldadig of geamuseerd en dan weer melancholisch, waren het portaal. Die ontmoeting voelde eerlijker, zuiverder, waarachtiger dan veel ontmoetingen die ik heb. En ik denk dat de vriendschap wederzijds was – onlangs is hij naar het restaurant gedwaald waar we elke week eten, om te vragen of ik misschien aanwezig was. Maar vandaag is hij kalm, gelaten.

De afgelopen week is Hermans achteruitgang versneld. Dagelijks moest Joep hem ophalen, in de stad of bij de politie die hem ergens had opgepikt. Ook korte gesprekken waren niet meer mogelijk. Tijdens ons laatste zondagse etentje was Herman al bijna vervaagd. We deden een laatste pleidooi bij de artsen om hem het afscheid te gunnen dat hij al die tijd had gewild. Ze wilden het nog een maand aankijken. Die maand konden zij zich permitteren, maar Herman niet. Over een maand zou hij überhaupt vergeten zijn wat hij wilde. Gisteravond, de avond voor zijn tachtigste verjaardag, zaten Joep en hij in een café. Er zat een man met harige armen tegenover Herman. Herman begon door de haren te kroelen, de man stond het lachend toe.

Witte vlag

Isi heeft een grote chocoladetaart bij zich. We eten in stilte. Joep vraagt naar Hermans doodsplannen. “Genoeg”, zegt Herman direct. We weten wat dat inhoudt. De dag zal verstrijken, Herman heeft de witte vlag gehesen. Euthanasie wilde hij dolgraag, maar zelfmoord durft hij niet aan. Voorzichtig vragen we welke meubels hij wil meenemen als hij binnenkort naar het verzorgingstehuis moet, de plek die de oude Herman ooit als “hels” heeft omschreven. De nieuwe Herman vindt het wel best. Die stoel, wijst hij, en dat kunstwerk van Karin. Begrijpt hij dat hij binnenkort weggehaald moet worden? Hij knikt. De oude Herman, de man die ik sinds een paar maanden mijn vriend noem, zou in verzet komen, hij zou tieren. Maar de nieuwe Herman neemt een hapje taart en smakt een beetje. Bij wie ligt onze loyaliteit, bij de oude of de nieuwe Herman? Ik weet het niet. Maar ik kan me niet aan het gevoel onttrekken dat we – wij vieren, de dokters, de wetenschrijvers, de samenleving – Herman en al die demente ouderen die de eer aan zichzelf willen houden totdat ze dat vergeten zijn vreselijk in de steek laten. Elke dag weer. En ondertussen wassen we onze handen in onschuld.

Ik omhels Herman bij ons afscheid. Voor het eerst knuffel ik hem steviger dan hij mij. ■

Wie vragen heeft over zelfdoding, kan terecht op zelfmoord1813.be of op het gratis nummer 1813.